

LESŁAW SPYCHAŁA

**Kiegészítés „A magyar–lengyel vegyes krónika”
kéziratot hagyományához:
a „Kraśinski 6. számú kódex” feltételezett szövege***

Legalább néhány évtizede elterjedt a szakirodalomban az a nézet, hogy „A magyar–lengyel vegyes krónika” („Chronicon Hungar(ic)o–Polonicum”, továbbiakban: ChHP) szövege öt kéziratban maradt fent, melyeket lengyelországi gyűjteményekben őriznek. Arra ugyanakkor határozottan felhívják a figyelmet, hogy ezek közül egy elveszett. Még a közelmúltban is így vélekedett Grzesik Ryszard (1999, 2003, 2010, 2012),¹

* A szerző ezúton szeretné megköszönni Drelicharz Wojciechnek és Mrozowicz Wojciechneknek értékes segítségüket a „Szentkereszthegeyi Évkönyv” új kiadásának előkészítésével kapcsolatos közlésekért valamint a hozzáférést a „Kraśinski 6. számú kódex” leírásának gépelt másolatához, amely az ún. Semkowicz Władysław Szekrényből [Szafa Władysława Semkowicza] származik, a Jagelló Egyetem Történelmi Segéd tudományok (Zakład Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego) részlegéről. Emellett a szerző szeretné megköszönni Tellis Katalinnak és Veszprémy Lászlónak a cikk magyar nyelvű fordításához nyújtott segítségét. Jelen tanulmány lengyel nyelven is megjelenik a *Studia Źródloznawcze* 52. kötetében.

¹ GRZESIK, Ryszard, *Arbeiten an den Testimonien der frühen Geschichte der Slawen = Die Geschichtsschreibung in Mitteleuropa. Projekte und Forschungsprobleme*, szerk. Jarosław Wenta, Toruń, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 1999 (Subsidia Hagiographica, 1), 83–85; Uő., *Kronika węgiersko-polska. Z dziejów polsko-węgierskich kontaktów kulturalnych w średniowieczu*, Poznań, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 1999 (Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Wydział Historii i Nauk Społecznych. Prace Komisji Historycznej, 56), 21–26; *Żywot św. Stefana króla Węgier czyli Kronika węgiersko-polska*, ford., előszó és kommentár Grzesik, Warszawa, Wydawnictwo DiG, 2003, 40–42; GRZESIK, *Chronicon Hungarico-Polonicum = Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, főszerk. Graeme Dunphy, I: A–I., Leiden, Boston, Brill, 2010, 348–349; Uő., *Historiografia węgierska = Vademecum historyka mediewisty*, szerk. Jarosław Nikodem, Dariusz Andrzej Sikorski, Warszawa, PWN, 2012, 180.

nyomában Veszprémy László (1999, 2007),² Kersken Norbert,³ Kulcsár Péter,⁴ Homza Martin⁵ és Drelicharz Wojciech.⁶ Korábban ez a nézet mindenekelőtt Karácsonyi Béla munkáiban jelent meg, aki – majd utána Grzesik – máig a legrészletesebben írta le az egyes, ChHP-t tartalmazó kéziratokat, röviden emlékeztetve arra az elveszett kéziraatra, amely valaha a varsói Krasiniski Könyvtár tulajdonában volt.⁷

Hangsúlyoznunk kell, hogy a kutatók egy része, Kownacki Hipolittal kezdve (1823) figyelmüket csak az általuk ismert vagy számukra hozzáférhető, a ChHP

² VESZPRÉMY László, *Chronicon Hungaro–Polonicum (Magyar–lengyel Krónika) = Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum*, kiad. Szentpétery Emericus, II, Bp., Academia Litterarum Hungarica, 1938. Utánnomás és kiegészítés: Az Utószót és Bibliográfiát összeállította, valamint a Függelékben közölt írásokat az első kiadás anyagához illesztette és gondozta Szovák Kornél, Veszprémy László, Bp., Nap Kiadó, 1999 (A továbbiakban: SRH), 767; Uő., *Magyar–lengyel krónika = Magyar művelődéstörténeti lexikon, Középkor és kora újkor*, szerk. Kőszeghy Péter, VII, *Lethenyi-műgyűjtemény*, Bp., Balassi, 2007, 170.

³ KERSKEN, Norbert [recenzió], *Ryszard Grzesik, Kronika węgiersko–polska. Z dziejów polsko–węgierskich kontaktów kulturalnych w średniowieczu. [Die ungarisch–polnische Chronik. Zur Geschichte der polnisch–ungarischen Kulturkontakte im Mittelalter.] (Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Prace Komisji Historycznej, Bd. 56.) Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań 1999, 247 S., Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung, 2002, 455.*

⁴ *Inventarium de operibus litterariis ad res Hungaricas pertinentiis ab initiis usque ad annum 1700 / A magyar történeti irodalom lelőhelyjegyzéke a kezdetektől 1700-ig*, átdolg. Kulcsár Péter, Bp., Balassi, Országos Széchényi Könyvtár, 2003, 641, elérhető online is a Balassi Kiadó oldaláról: http://www.balassikiado.hu/BB/netre/Netre_kulcsar/Anno.htm.

⁵ HOMZA, Martin, *Uhorsko-pol'ská kronika. Nedocenený prameň k dejinám strednej Európy*, Bratislava, Post Scriptum, 2009 (Libri Historiae Slovaciae, Fontes, 1), 16. Lásd *Uo.*, 115, 197.

⁶ DRELICHARZ, Wojciech, *Idea zjednoczenia królestwa w średniowiecznym dziejopisarstwie polskim*, Kraków, Towarzystwo Naukowe Societas Vistulana, 2012 (Monografie Towarzystwa Naukowego Societas Vistulana, 1), 100.

⁷ KARÁCSONYI Béla, *Tanulmányok a magyar–lengyel krónikáról*. Szeged, JATE, 1964 (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Acta Historica (A továbbiakban: AUSzeg AH), 16), 13–39, 59; *Chronica Hungaro–Polonica*, kiad., bev., jegy. Karácsonyi, I, Szeged, JATE, 1969 (AUSzeg AH 26), 3–5, 8; GRZESIK, *Kronika węgiersko–polska*, 1. jegyzetben i. m. 21–26; *Żywot św. Stefana króla Węgier*, 1. jegyzetben i. m. 40–42; HOMZA, 5. jegyzetben i. m. 16.

szövegét tartalmazó kéziratokra összpontosították, figyelmen kívül hagyva a krónika kézíratainak hagyományát (Handschriftenüberlieferung).⁸

Az említett ChHP-t tartalmazó kéziratok közül a legrejtélyesebb az 1944 októberében elégett, a sulgostóvi Świdziński Konstanty (1793–1855)⁹ gyűjteményéből

⁸ TÓTH Péter (2004) a ChHP-t illetőleg azt állította, hogy négy kéziratát ismeri. Ezek szerint tehát csak a kéziratok mű máig fennmaradt emlékeit vette figyelembe. *Kronika węgierska na początku wieku XII. Kronika czeska na początku wieku XI. W lacińskim języku pisane, z tłumaczeniem na polski język, tudzież Ziemiopismo Bedy wieku VIII, list Popa Jana wieku XIII*, kiad. KOWNACKI, Hipolit, Warszawa, Glucksberg N., 1823, ajánlás, VIII; WISZNIEWSKI, Michał, *Historia literatury polskiej*, Kraków, Gieszkowski S., 1840, 94, 96; *Kronika węgiersko-polska*, kiad. PILAT, Stanisław = *Monumenta Poloniae historica* (A továbbiakban: MPH), kiad. Bielowski August, I, Lwów, Bielowski A., 1864, 494; ŚWIEŻAWSKI, Ernest, *Zarysy badań krytycznych nad dziejami historyjografiją i mitologiją do wieku XV*, Warszawa, Czerwiński i Spółka, 1871, 9, 15; ROSNER, Ignacy, *Kronika węgiersko-polska. Studium krytyczne z historyjografii średniowiecznej*, Rocznik Filarecki, 1886, 61; *Vita Sanctorum Stephani regis et Emerici ducis. Ad fidem codicum saeculi XII, XIII, et XIV*, kiad. Mátyás Flórián, Quinque-Ecclesiis, Tazis Ny., 1881 (Historiae Hungaricae fontes domestici. Series, I. Scriptorum, I), I, III; KĘTRZYŃSKI, Wojciech, *O Kronice węgiersko-polskiej. (Vita sancti Stephani, regis Ungariae, Ungarico-Polona)*, Rozprawy Akademii Umiejętności, 94. Wydział Historyczno-Filozoficzny. Sorozat 2, 1897, 355–357, 364–365; HÓMAN Bálint, *A Szent László-kori Gesta Ungarorum és XII–XIII. századi leszármazói*, Bp., MTA, 1925, 41–42; DAVID, Pierre, *Prétendue Chronique hongaro-polonaise*, Paris, Gebethner et Wolff, 1931 (Études historiques et littéraires sur la Pologne médiévale, 4), 29–31; *Chronicon Hungarico-Polonicum*, kiad., bev., jegyz. Iosephus Deér = SRH, 3. jegyzetben i. m. II, 294–295, 297; MACARTNEY, Carlile Aylmer, *The Medieval Hungarian Historians. A Critical and Analytical Guide*, Cambridge, University Press, 1953, 173–175; DĄBROWSKI, Jan, *Dawne dziejopisarstwo polskie (do roku 1480)*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1964, 101; KÜRBSÓWNA, Brygida, *Kronika węgiersko-polska = Słownik Starożytności Słowiańskich. Encyklopedyczny zarys kultury Słowian od czasów najdawniejszych do schyłku wieku XII*, szerk. Władysław Kowalenko, Gerard Labuda, Tadeusz Lehr-Splawiński, II, F–K, Wrocław, Warszawa, Kraków, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1964, 522; *Chronicon Hungarico-Polonicum = Repertorium fontium historiae mediae aevi* (A továbbiakban: Repertorium, i. m.), III: *Fontes C, Romae*, Istituto Storico Italiano per il Medio Evo, 1970, 353; SROKA Stanisław A., *Średniowieczne dziejopisarstwo węgierskie = S. S. A., Wokół kontaktów dawnych ziem węgierskich z Polską w średniowieczu. Szkice*, Bydgoszcz, Homini, 2002, 29; TÓTH Péter, *A lengyel–magyar vegyes krónika*, Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio philosophica, 2004/4, 223. A ChHP egyes kiadásait, az alapul vett kéziratokkal 1823-től 1938-ig részletesen leírta KARÁCSONYI 1964, 7. jegyzetben i. m. 41–57; lásd továbbá: *Chronica Hungaro-Polonica*, 7. jegyzetben i. m. 5–7.

⁹ Lásd lejjebb, 30. lábjegyzet.

származó „Kraśiński 6. számú kódex” (a továbbiakban: KK),¹⁰ ami így az egész Kraśiński Könyvtár sorsában osztozott. A ChHP kéziratos hagyományának kutatói közül e kéziraatra elsőként David Pierre figyelt fel, s a kézirat egy részletét szűkszavú jegyzetében az említett krónika rövid töredékeként írva le, mely a „83-as számú” kéziratban maradt fent a Kraśiński grófok könyvtárában, Varsóban.¹¹ Minden jel arra mutat, hogy annak ellenére, hogy a 83-as számmal jelölte meg (noha annak jelzete a 6-os volt), a francia kutató a Pułaski Franciszek által összeállított, a Kraśiński Könyvtár kéziratait leíró katalógus információira támaszkodott, amelyben a KK ezen szám alatt volt megtalálható, valamint a fentiek szerint a 7r–7v lapokon tartalmaznia kellett a ChHP szövegét.¹² David utalt ugyanakkor Pilat Stanisław ChHP kiadására; ahonnan a Zamoyski-kódexre és a Sędziwoj-kódexre¹³ tett hivatkozásai származnak, amelyek szerint az ezekben olvasható krónika-szövegek és a KK-ban található szöveg között¹⁴ kapcsolat állapítható meg.

Davidtól függetlenül Kamieniecki Witold, aki szintén ismerte a Pułaski által készített leírást, beszámol a Kraśiński Könyvtár kéziratos gyűjteményét ért veszteségekről,

¹⁰ Lásd feljebb, 7. lánjegyzet, valamint: KAMIENIECKI, Witold, *Straty Biblioteki Ordynacji Kraśińskich w zakresie zbiorów rękopiśmiennych = Straty bibliotek i archiwów warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, III: *Biblioteki*, Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1955, 143–176 (különösen: 150–151); WIESIOŁOWSKI, Jacek, *Kolekcje historyczne w Polsce średniowiecznej XIV–XV wieku*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1967, 28; KALUDZKA, Anna, *Zbiory dawnej Biblioteki Ordynacji Kraśińskich w Bibliotece Narodowej = Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi. Fragmenty i rekonstrukcje*, Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 1986, 129; OZÓG, Kazimierz, *Kultura umysłowa w Krakowie w XIV wieku. Środowisko duchowieństwa świeckiego*. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1987 (Polska Akademia Nauk. Prace Komisji Historycznej, 49), 61; *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce*, kiad. Danuta Kamolowa, Krystyna Muszyńska (egyházi gyűjtemények), Warszawa, Biblioteka Narodowa, 1988, 250 (*Warszawa, Biblioteka Narodowa*); MAJEWSKI, Jerzy S., *Pod złą wróżbą...*, Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej, 2002/4, 16; JABLONKA, Agnieszka, *Średniowieczne rękopisy z Biblioteki Kraśińskich*, Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej 2002/4, 35, 37; *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce*, kiad. Kamolowa, Teresa Sieniatecka, Warszawa, Biblioteka Narodowa, 2003 (*Zbiory rękopisów w Polsce*, 1), 355 (*Warszawa, Biblioteka Narodowa*); *Biblioteka Ordynacji Kraśińskich w zbiorach i publikacjach Biblioteki Narodowej*, [Warszawa, Biblioteka Narodowa, 2004], <http://www.bn.org.pl/download/document/1236004197.pdf>.

¹¹ DAVID, 8. jegyzetben i. m. 29, 2. jegyzet.

¹² *Opis 815 rękopisów Biblioteki Ord. Kraśińskich*, kiad. Franciszek Pułaski, Warszawa, Biblioteka Ordynacji Kraśińskich, 1915 (Biblioteka Ordynacji Kraśińskich. Muzeum Konstantego Świdzińskiego 23–29), 83 (6) sz., 78–83.

¹³ Krakko, Czartoryski-könyvtár (Kraków, Biblioteka Czartoryskich): 1310. sz. kódex és Varsó, Nemzeti Könyvtár (Warszawa, Biblioteka Narodowa), BOZ Cim. 28. A tárgyrodalom legújabb leírásait és kimutatásait meg lehet találni: DRELICHARZ, *Annalistyka małopolska XIII–XV wieku. Kierunki rozwoju wielkich roczników kompilowanych*, Kraków, Polska Akademia Umiejętności, 2003 (Polska Akademia Umiejętności. Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego 99), 24–56.

¹⁴ DAVID, 8. jegyzetben i. m. 11.

amit a varsói felkelés leverését követő gyűjtogatás okozott 1944 őszén. Beszámolt az elpusztult, középkori műveket tartalmazó kódexek csoportjáról, amihez a ChHP-t tartalmazó kézirat is, azaz a KK¹⁵ tartozott.

A David által megjelölt nyomot követte több későbbi kutató, mint Karácsonyi és Grzesik. Közülük az előbbi David munkájára hivatkozva és a Pułaski-féle katalógus ismeretében felvette a 83-as sorszámú KK-t a ChHP tartalmazó kéziratokat jegyzékébe, ami szerint a krónika részlete a f. 7r–7v alatt található.¹⁶ Grzesik, aki felhasználta Pułaski, David, Kamienicki és Karácsonyi munkáját is, a krónikát a KK első főlióra valószínűsítette, véleménye szerint az f. 1r–6v lapokon. Ezt bizonyára abból a tényből következtette ki, hogy Pułaski az általa összeállított katalógusban az „ún. Krasiniski Évkönyv kódexének” („Kodeks tzw. Rocznika Krasiniskich”) a leírását a f. 7r–7v-vel kezdte, felborítva ezzel a szövegek sorrendjét. Majd csak leírása további részében adott információkat a 5r–6v főliókat illetően, vagyis például a f. 1r–2v tartalmáról („történelmi és teológiai miscellanea” megjelölés alatt), ami bizonyára emiatt kerülhetett el a poznańi történész figyelmét.¹⁷ Mindkét kutató, Karácsonyi és Grzesik is megemlítette, hogy a KK ChHP-val kapcsolatba hozható szövegeiről nem készült másolat, s kiadatlan maradt.¹⁸

David, Karácsonyi és Grzesik ismerték tehát a KK 83-as számmal jelölt kéziratának Pułaski által készített leírását. A Krasiniski Könyvtár kéziratait egyedülként leíró katalógus szerzője szerint a kézirat a 7r–7v főliókon tartalmazza a ChHP szövegét. Leírásában a kézirat az „ún. Krasiniski Évkönyv kódexe” elnevezés alatt szerepel, amely 1520–1570 körüli lehet, s több kéz másolta. Kiadásra elküldte a „Monumenta Poloniae Historica”-ba (a továbbiakban: MPH), amelyet Pilat el is készített. Pułaski az említett katalógusában a KK 7r–7v lapjain levő szövegének az ’incipit’-jét („Recessus Hungarorum de Scythia”) és ’explicit’-jét („ferocissime fuere”)¹⁹ idézte. E kettő ugyanakkor nem szerves része a ChHP-nak, csak ismeretlen szerzőtől származó

¹⁵ KAMIENIECKI, 10. jegyzetben i. m. 150.

¹⁶ KARÁCSONYI, 7. jegyzetben i. m. 31–32; *Chronica Hungaro-Polonica*, 7. jegyzetben i. m. 4.

¹⁷ *Opis 815 rękopisów*, 12. jegyzetben i. m. 83 (6) sz., 78, 79 (f. 5r–6v: „Beda de Imagine Mundi”), 80 (f. 1r–2v: „Commendacio philosophiae naturalis et phisicae”).

¹⁸ KARÁCSONYI, 7. jegyzetben i. m. 31–32; *Chronica Hungaro-Polonica*, 7. jegyzetben i. m. 4; GRZESIK, *Kronika węgiersko-polska*, 1. jegyzetben i. m. 24.

¹⁹ *Opis 815 rękopisów*, 12. jegyzetben i. m. 83 (6) sz., 78.

történetírási bejegyzések,²⁰ melyeket korábban Pilat kiadott, s amelyekre a leírás szerzője felhívta az olvasók figyelmét. Sőt ezek nem kapcsolódnak a ChHP szövegének 1864-es kiadásához sem, hanem csak a kiadáshoz készített előszóhoz, amit Pilat egy Kownacki által 1823-ban kiadott publikációból vett át, s ami egyébként Pułaski számára is ismert volt.²¹ Kownacki idézte ezt a szöveget a ChHP fordítása IV. fejezetének bevezetéseként. Amint írta, a „Swidziński kézirat töredékéből” („ułamek z Rękopismu Swidzińskiego”) származik.²² Pilat, akinek munkájára Pułaski utal, csak azt állapította meg, hogy „Świdziński Konstancy könyvtárában egy kéziratot őrzött, amelyben állítólag ismeretlen magyar krónika volt megtalálható. Ebből részleteket valaha Kownacki Hipolit nyomtatott ki, ebben látva valamiféle előszót a jelen magyar–lengyel krónikához. Nagyon szerettük volna megtalálni és megtekinteni a Świdziński-kéziratot, mivel a Kownacki által megadott információk elégtelenek. Hiába fordultunk azonban ez ügyben a Świdziński Könyvtár vezetőségéhez, mivel ott arról tájékoztattak bennünket, hogy a kézirat manapság nem található; így nem

²⁰ Kownacki olvasatának összehasonlítása, melyet később Pilat és Király Péter megismételt, a Deér, Karácsonyi és Homza által készített kritikai kiadásokkal, továbbá a Pułaski és Semkowicz és munkatársai által KK-ról készített leírásokkal, teljesen az általunk leírtakat megerősítő, egyértelmű eredményre vezet. *Kronika węgierska*, 8. jegyzetben i. m. III–VI, 2. jegyzet; *Kronika węgiersko-polska*, 8. jegyzetben i. m. 489–490; *Opis 815 rękopisów*, 12. jegyzetben i. m. 83 (6) sz., 78; „Kraśniński 6. számú kódex” gépelt leírásának másolata, amely Semkowicz irányítása alatt készült, 2; *Chronicon Hungarico-Polonicum*, 8. jegyzetben i. m. 299–320; *Chronica Hungaro-Polonica*, 7. jegyzetben i. m. 9–74; KIRÁLY Péter, *A lengyel krónikák, évkönyvek és M. Miechow „Tractatus”-ának magyar vonatkozásai*, Nyíregyháza, Nyíregyházi Főiskola – Veszprémi Egyetem, 2004 (Dimensiones Culturales et Urbanales Regi Hungariae, 8), 40–41; HOMZA, 5. jegyzetben i. m. 118–184.

²¹ *Opis 815 rękopisów*, 12. jegyzetben i. m. 83 (6) sz., 78.

²² *Kronika węgierska*, 8. jegyzetben i. m. III, lásd *Uo.*, VIII; *Kronika węgiersko-polska*, 8. jegyzetben i. m. 489; ŚWIEŻAWSKI, 8. jegyzetben i. m. 9–10, 28. Figyelembe véve azt a tényt, hogy Kownacki más publikációiban is hivatkozott a Świdziński gyűjteményében található kéziraatra, bizonyára már korábban is használhatta azt, miként hivatkozik arra egyik 1822-ben kiadott munkájában is. Bielowski fentebbi véleményével kapcsolatban, miszerint a Świdziński gyűjteményéből származó kézirat elérhető volt Kownacki számára az 1822–1823-as években. *Kronika Lechitów i Polaków, napisana przez Godziszława Baszko, Kustosza Poznańskiego, w drugiey połowie wieku XIII. z dawnego Rękopismu Biblioteki Willanowskiéy. Przetłomaczona*, kiad. KOWNACKI, Warszawa, Drukarnia XX. Piarów, 1822, 6, 7. jegyzet; 57, 48. jegyzet; *Kronika polska przez Dzierśwę w końcu wieku XII. napisana, z dodatkiem rocznych dziejów w ziemi krakowskiéy w szczególności w wieku XIII, z Rekopisma Biblioteki Towarzystwa Królewsko-Warszawskiego Przyjaciół Nauk Wytłomaczona*, kiad. KOWNACKI, Warszawa, Drukarnia XX. Piarów, 1823, 176; *Kronika węgierska*, 8. jegyzetben i. m. ajánlás, VIII; *Mierzwy Kronika = MPH*, 8. jegyzetben i. m. kiad. Bielowski, II, Lwów, Bielowski A., 1872, 162; KARÁCSONYI, 7. jegyzetben i. m. 41; *Chronica Hungaro-Polonica*, 7. jegyzetben i. m. 5.

maradt számunkra semmi más, mint a szöveg kivonatának itteni megismétlése Kownacki nyomán”.²³

Fontos körülmény, hogy Pilatnak és Kownackinak Pułaski számára is ismert munkái, határozottan állítják, hogy az általuk betoldott részletek nem képezik a ChHP részét. Kownacki csak kiegészítésként illesztette be a krónika 1823-as fordításába, Pilat pedig, minthogy nem sikerült megtalálnia az általa csak hallomásból ismert Świdziński kéziratát, a szövegének sajátosága miatt szerkesztette bele a 1864-es kiadás bevezetésébe. Sem Kownacki, sem Pilat nem állították, hogy a ChHP megtalálható a KK-ban. Előbbi csak utalt egy bizonyos „töredékre a Świdziński-kéziratból”,²⁴ másikuk pedig egy „ismeretlen magyar krónikáról” beszélt, ami a kézirat lapjain található.²⁵

Meg kell említeni, hogy néhány évvel ezelőtt a szlavista Király Péter a Magyarországról szóló lengyel forrásokat elemezve beillesztett munkájába egy szöveget „Magyar krónika” címen, amely már az első pillantásra sem más – mint ahogy maga a magyar kutató is írja – mint a Pilat által Kownacki nyomán ismertté vált

²³ „Konstanty Świdziński posiadał w bibliotece swojej rękopism, w którym znajdowała się podobnież nieznaną dziś kronikę węgierską. Wycinki z niej wydrukował niegdyś Hipolit Kownacki, upatrując w niej jakoby wstęp do niniejszej węgiersko-polskiej kroniki. Pragnęliśmy usilnie odszukać ten Świdzińskiego rękopism i rozpatrzyć się w nim, bo wiadomość o nim przez Kownackiego podana jest niedostateczną. Daremnie jednakże zgłaszaliśmy się o to do zawiadowców Świdzińskiego biblioteki; upewniono nas, że rękopism taki dziś tamże nie znachodzi się; nie zostało nam tedy nic innego, jak powtórzyć tu tekst pomienionych wyimków za Kownackim”. *Kronika węgiersko-polska*, 8. jegyzetben i. m. 489–490 [idézet: 489].

²⁴ Lásd feljebb, 22. lábjegyzet.

²⁵ Pilat egyáltalán nem említette a KK-t mint olyant, amely tartalmazza a ChHP szövegét. *Kronika węgiersko-polska*, 8. jegyzetben i. m. 489, 494.

szöveg, amely a Świdziński gyűjteményéből származó kéziratörédeket használta fel.²⁶

1872-ben Bielowski August azt állította a Dzierzwa krónika (1306 k.–1320) kiadása során, amelynek a szövegét szintén tartalmazta az eredetileg Sulgostówban őrzött kézirat, hogy „ez a kódex ma ismeretlen; valószínűleg elégett az 1850-es krakkói tűzben Świdziński értékes gyűjteményének egy részével együtt.”²⁷ Néhány évvel később ugyanő a KK-ban szintén megtalálható „Szentkereszthegei Évkönyv” („Rocznik świętokrzyski”) kiadásának (1878) előszavában, már azt írta, hogy a „Kraśiński grófok könyvtárának kézírata” („Rękopism Biblioteki Ordynackiej hr. Kraśińskich”) a „[...] Kownacki Hipolittól származó egykori pontatlan információk miatt nem találtatott fel hosszú évek során. Miután levelezés útján hiábavalóan tudakozódtam utána, már-már elveszettnek hittem és erről említést tettem a Monumenta 2. kötetében a 162. oldalon. Nemrégiben azonban Varsóba utaztam, ahol a Potocki gróftól származó Kraśiński Róza grófnő nemes jóindulatával találkoztam, csakúgy, mint ahogy ezt a könyvtár tisztelt vezetőjénél, Chomełowski Władysławnál tapasztaltam. Ez tette lehetővé számomra, hogy megtaláljam és megfelelően tájékozódjam a kéziratban. Valójában

²⁶ E forrás megjelölését („Magyar krónika” [Kronika węgierska]) a magyar kutató Pilattól vette át. Király kifejezetten elismerte, hogy Kownacki datálta a szöveget a 12. század elejére. Ez félreértés, mivel az utóbbi kutató nem a „kéziratörédeket” („ułamek rękopismu”) datálta, hanem a ChHP-t, és szerzőjének Hartvik püspököt jelölte meg. Figyelemre méltó, hogy Király Kownacki művének a 494. oldalára hivatkozik, míg az alig 165 oldalas. Információi nem Kownacki munkájának köszönhetőek, hanem Pilat kiadásából származhatnak, aminek nyomán más, így Endlicher kiadásával kapcsolatos hivatkozásokat is hibásan tesz közzé. Szintén felhasználta a Pilat kiadásában szereplő egyik megjegyzést, ami azonban nem az „ismeretlen magyar krónikára” utal, hanem a ChHP kiadásra, visszautalva ismét az 1849-es kiadás 494. oldalára, mely valójában az említett publikációból ismert információval kapcsolatos, s melyet az MPH sorozatának keretein belül kiadtak ki. Ennek a félreértésnek az a körülmény kedvezett, hogy Endlicher a ChHP szövegét „Cronica Hungarorum” név alatt adta ki, ezzel olyan fogalmi jelentést adva, melyet Kownacki is használt a ChHP-val kapcsolatban, amelynek a kiadása Karácsonyi szerint ismert volt számára. Mindehhez hozzáadódik az a körülmény is, hogy – mint maga Király korábban utalt is rá – a Świdziński kéziratából Pilat által megnevezett szöveg szintén „magyar krónika”. Érdemes kiemelni, hogy Király nem azonosította ChHP-ként az elsőként Kownacki által kiadott szöveget, amelyet Pilat is követett. KIRÁLY, 20. jegyzetben i. m. 39–40. Lásd: GRZESIK [recenzió], *Péter Király, A lengyel krónikák, évkönyvek és M. Miechow „Tractatus”-ának magyar vonatkozásai, (Dimensiones Culturales et Urbanales Regni Hungariae, t. 8)*. Örökségünk Kiadó, Nyíregyháza 2004, ss. 247, *Studia Źródloznawcze*, 2005, 186–188. Vö. *Kronika węgierska*, 8. jegyzetben i. m. címlap, VIII; *Kronika węgiersko-polska*, 8. jegyzetben i. m. 494; *Cronica Hungarorum. E codice Warsaviensi saeculi XIII, = Rerum Hungaricarum monumenta Arpadiana*, kiad. ENDLICHER Stanislaus Ladislaus, Sangalli 1849², 60–82; KARÁCSONYI, 7. jegyzetben i. m. 45; *Chronica Hungaro-Polonica*, 7. jegyzetben i. m. 5.

²⁷ „Kodeks ten jest dziś nieznan; prawdopodobnie w czasie pożaru w Krakowie roku 1850 zgorzał razem z jedną częścią zbiorów cennych Świdzińskiego”. *Mierzwa Kronika*, 22. jegyzetben i. m. 162. Lásd szintén: KAMIENIECKI, 10. jegyzetben i. m. 150–151; DAŁBROWSKI, 8. jegyzetben i. m. 122; WIESIOŁOWSKI, 10. jegyzetben i. m. 28. Vö. *Chronica Polonorum auctoris incerti dicti Mierzwa seu Dzierzwa = Repertorium*, 8. jegyzetben i. m. 417.

ez a kézirat későbbi, mert nem 15. századi, mint ahogy Kownacki állította, hanem a 16. századból származik, de számunkra mindig értékes marad az abban található emlékeknek köszönhetően.²⁸ Bielowski eredményeire tekintettel kellett lenniük a lengyel historiográfia kutatóinak, s különösen azoknak, akik az évkönyvekkel és a varsói Krasziński Könyvtár gyűjteményével foglalkoztak,²⁹ ahova a 19. század

²⁸ „[...] z powodu niedokładnej wiadomości, jaką podał o nim niegdyś Hipolit Kownacki, nie mógł być przez długie lata odszukany. Po daremnych wywiadywaniach się o nim za pomocą korespondencyi, miałem go już za stracony, i o tem nadmienilem w II tomie Pomników na str. 162. Świeża jednak podróż moja do Warszawy, i szlachetna uczynność jakiej tak od JW. Róży z hr. Potockich hr. Kraszińskiej, jak i od szanownego zawiadowcy jej biblioteki Władysława Chomętowskiego doznałem, dozwoliła mi go odszukać i rozpatrzyć się w nim należycie. Jest to rękopism późny wprawdzie, bo nie z 15 wieku jak twierdził Kownacki, lecz z wieku 16 pochodzący, ale zawsze cenny dla nas osnową samą zawartych w nim pomników”. *Rocznik Świętokrzyski*, kiad. BIELOWSKI = MPH, 8. jęgyzetben i. m. III, Lwów, Akademia Umiejętności w Krakowie, 1878, 57 [idézet]. Lásd szintén: *Rocznik Kraszińskich*, kiad. BIELOWSKI = MPH, 8. jęgyzetben i. m. III, 127. 1890 tavaszán a Krasziński grófok könyvtárába érkezett CSONTOSI, aki hungaricumokat keresett idegen könyvtári gyűjteményekben. Az ő figyelmét két, a 17. és a 18. századból származó kézirat ragadta meg, amelyeket Rómer Flóris 1874-ben fedezett fel. Jelentésében kitér még három másik kódexre, de nem volt számára ismert az a kézirat, amellyel később összekapcsolták a ChHP-t. CSONTOSI János, *Lengyelországi könyvtárbuvárlatok = Magyar Könyvszemle*, 1890, kiad. 1891, 219–234.

²⁹ A *Rocznik świętokrzyski* (új) szóló kutatások eredményeit, különösen az ún. *Rocznik Kraszińskich*-et Drelicharz tárgyalta. DRELICHARZ, *Osiągnięcia i perspektywy badań nad średniowieczną annalistyką ziemi krakowskiej = Tradycje i perspektywy nauk pomocniczych historii w Polsce. Materiały z sympozjum w Uniwersytecie Jagiellońskim dnia 21–22 października 1993 roku, profesorowi Zbigniewowi Perzanowskiemu przypisane*, szerk. Mieczysław Rokosz, Kraków, Uniwersytet Jagielloński, 1995, 190–192. Lásd tovább pl.: WOJCIECHOWSKI Tadeusz, *O rocznikach polskich X–XV wieku*, Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie. Wydziały: Filologiczny i Historyczno-Filozoficzny, 1880, 151; KĘTRZYŃSKI, *Kilka uwag nad Rocznikiem Świętokrzyskim*, Przewodnik Naukowy i Literacki. Dodatek miesięczny do Gazety Lwowskiej, 1883, 85–96 [szórtan]; Uő., *O rocznikach polskich*. Kraków, Akademia Umiejętności, 1896. Különnyomat a „Rozprawy Wydziału historyczno-filozoficznego Akademii Umiejętności w Krakowie” 34. kötetéből. 111, 113, 114, 119; LABUDA Gerard, *Glównie linie rozwoju rocznikarstwa polskiego w wiekach średnich*, Kwartalnik Historyczny (A továbbiakban: KH), 1971, 827, 832, 833, 834, 835; OZÓG, 10. jęgyzetben i. m. 61, 68; *Rocznik Świętokrzyski / Annales S. Crucis*, kiad. RUTKOWSKA-PLACHCIŃSKA, Anna, Kraków / Cracoviae, Polska Akademia Umiejętności, 1996 (MPH. Új sorozat, 12), VI, VIII; DRELICHARZ, *O nowym wydaniu Rocznika świętokrzyskiego (Monumenta Poloniae Historica, nova series, t. 12, wyd. Anna Rutkowska-Plachcińska, Kraków 1996 [druk:] 1997)*, = KH, 1999/2, 58–59, 61; GRZESIK, *Polska Piastów i Węgry Arpadów we wzajemnej opinii (do 1320 roku)*, Warszawa, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2003, 20, 21, 43.

hatvanas éveinek elején a Świdziński által létrehozott gyűjtemény egy része került.³⁰

Már az előbbiekből is kiderült, hogy a KK Pułaski leírásának megfelelően több historiográfiai és teológiai jellegű munkát és rövidebb bejegyzéseket tartalmazott.³¹ A kutatók figyelmét mindenek előtt az évkönyv jellegű szövegek ragadták meg, hiszen a „Szentkereszthegyi Évkönyv” mellett ott kellett lennie az ún. „Kraśniński Évkönyv”-nek is („Rocznik Kraśnińskich”). Amint Drelicharz kiemeli, a KK tényleg tartalmazta a „Szentkereszthegyi Évkönyv”-et „terjedelmes kiegészítésekkel, lap-széleken különböző forrásokból származó betoldásokkal”, amit Bielowski egyéként félrevezetően „Kraśniński Évkönyv” néven adott ki.³² Ezen felül a „Szentkereszthegyi Évkönyv” legújabb kiadását figyelembe véve a krakkói kutató Karácsonyihoz és Grzesikhez hasonlóan azt állítja, hogy a KK-et nemcsak a „maga teljességében nem adták ki (együtt más, a „Kraśniński kódex 6”-ból származó történelmi anyaggal), hanem az évkönyvszerű feljegyzések sem kerültek be kiadásának (az 1997-ben megjelent „Szentkereszthegyi Évkönyv”) lábjegyzeteibe”.³³ E megállapításból fontos következtetések adódnak, mert az említett kézirat nem maradt fenn.

A KK lehetséges tartalmának meghatározásában fontos az a körülmény, hogy még az I. világháború előtt a Tudományos Akadémia Történelmi Bizottsága (Komisja Historyczna Akademii Umiejętności) kijelölte Semkowicz Władysław professzort (1878–1949) a lengyel évkönyvek új kiadásának előkészítésére. Ennek eredményeként 1918-ban a Krakkói Történelmi Társaság Körében (Krakowskie Koło Towarzystwa Historycznego), majd 1925-ben a poznańi IV. Lengyel Történészkongresszuson

³⁰ PUŁASKI, *Spory o bibliotekę i zapis Konstantego Świdzińskiego (Fragment z dziejów Biblioteki Ordynacji hr. Kraśnińskich w Warszawie)*, *Przegląd Historyczny* (A továbbiakban: PH), 1909, 333–360; MUSZKOWSKI, Jan, *Biblioteka Ordynacji Kraśnińskich w latach 1844–1930. Przemówienie wygłoszone w skróceniu na inauguracji nowego gmachu dnia 2-go grudnia 1930 roku*, Warszawa, Ordynacja Kraśnińskich, 1930, 4–6; MICHALEWSKA, Anna, *Z dziejów Biblioteki i Muzeum Konstantego Świdzińskiego*, *Roczniki Biblioteczne*, 1973, 647–648; KALUDZKA, 10. jegyzetben i. m. 126; MAŁEJCZYŃSKA, Kazimiera, *Książki i biblioteki w Polsce okresu zaborów*, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1987, 99–100, 123; *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce* [1988], 10. jegyzetben i. m. 250 (Warszawa, Biblioteka Narodowa); *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce* [2003], 10. jegyzetben i. m. 2003, 355 (Warszawa, Biblioteka Narodowa); *Biblioteka Ordynacji Kraśnińskich w zbiorach i publikacjach Biblioteki Narodowej*, 9. jegyzetben i. m.

³¹ *Opis 815 rękopisów*, 12. jegyzetben i. m. 83 (6) sz., 78–83.

³² DRELICHARZ, *O nowym wydaniu Rocznika Świętokrzyskiego*, 29. jegyzetben i. m. 58–59 [idézet]. Vö. *Rocznik Świętokrzyski / Annales S. Crucis*, 29. jegyzetben i. m. VIII. Korábbi munkájában Drelicharz figyelembe véve az ún. „Kraśniński évkönyv”-et (*Rocznik Kraśnińskichet*) megjegyezte: „Valójában nem évkönyv, hanem a legkülönfélébb forrásokból származó történelmi anyag [...]”. DRELICHARZ, *Osiągnięcia i perspektywy badań*, 29. jegyzetben i. m. 191–192.

³³ Uó., *O nowym wydaniu Rocznika Świętokrzyskiego*, 29. jegyzetben i. m. 61.

(IV Zjazd Historyków Polskich) jóvá is hagyták az MPH új kiadásának a tervét, aminek meg kellett felelnie a forráskritikára vonatkozó korszerű elvárásoknak.³⁴

Ennek az elhatározásnak lett kései eredménye a „Szentkereszthegyi Évkönyv” új kiadása, amelyet Rutkowska-Płachcińska Anna gondozott és 1997-ben jelent meg nyomtatásban.³⁵ A szöveg kiadója az új kiadvány bevezetőjében, valamint Drelicharz a kiadásról írott recenziójában megemlítette, hogy Semkowicz kutatásai eredményeként lefényképezték a különböző évkönyvek szövegeit. Ezeknek eredeti kéziratai – mint ahogy később kiderült – nem egy esetben elpusztultak a II. világháború alatt, s csak az elkészített fényképmásolatok maradtak fent a krakkói Jagelló Egyetem Történelmi Segédtudományok tanszékén. Mindeközben – amint Rutkowska-Płachcińska írja – Semkowicz irányítása alatt Kozłowska-Budkowa Zofia és Friedbergowa Maria rendezték az évkönyv jellegű szövegeket tartalmazó kódexek leírásait. Ezek között a fényképmásolatok között a KK lapjai is megtalálhatók.³⁶ Semkowicz halála – 1949. február 19. – után a kutatásai során összegyűjtött anyagok egy része (fényképek, kódexleírások, szövegmásolatok) a varsói Lengyel Tudományos Akadémia Történelmi Intézetének Középkori Forrásokat Kiadó Műhelyébe (Pracownia Edytorska Źródła Średniowiecznych Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk) került. Drelicharz a „Szentkereszthegyi Évkönyv” kiadását tárgyalva helyesen felfigyelt arra, hogy az „Évkönyv”-höz kapcsolódó, de eredetiben elpusztult kéziratszövegek esetében „hasznos lenne tájékozódni a fényképmásolatok hollétéről”. A recenzens csak azt adja meg, hogy a Jagelló Egyetem Történelmi Segédtudományok és Levéltári Részlegén őrzött gyűjtemények között „a németek által felgyűjtott „Kraśniński 6. számú kódexe” némely oldalának fényképei is megtalálhatók [...]. E fényképek egy részét még magának Semkowicznek készítették, másik része pedig a Budkowa által a varsói Lengyel Tudományos Akadémia Történelmi Intézetének Középkori Forrásokat Kiadó Műhelyébe kikölcsönzött fényképfelvételek másolatai közül származik. Ezek közül a „Kraśniński Évkönyv”-nek a Kraśniński 6. számú kéziratban található felvételeit az Évkönyv új kiadásának gondozója, Rutkowska-Płachcińska a recenzens rendelkezésére bocsátotta”.³⁷ A recenzens szerint Semkowicz valószínűleg a lengyel évkönyvek új kiadását előkészítve a KK esetében csak azokról a kéziratos oldalak-

³⁴ SEMKOWICZ, Władysław, *Potrzeby naukowe w zakresie wydawnictw źródłowych do dziejów Polski, I. Okres piastowski*, Nauka Polska, jej potrzeby, organizacja i rozwój, 1919, 173–179; Uo., *Program i podział pracy wydawniczej*, PH, 1919/1920, 332–334 [különösen: 333]; Uo., *O potrzebie reedycji źródeł historycznych z doby piastowskiej = Pamiętnik IV. Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Poznaniu 6-8 grudnia 1925, I: Referaty*, Lwów, Polskie Towarzystwo Historyczne, 1925, szakosztály 2, 1–3, 6; *Protokoły obrad. Sekcja 2: Historia średniowieczna i nowożytna polska i powszechna do 1795 r. = Pamiętnik*, 34. jęgyzetben i. m. II: *Protokoły*, szerk. Kazimierz Tyszkowski, Lwów, Polskie Towarzystwo Historyczne, 1927, 39–40; KAMIENIECKI, 10. jęgyzetben i. m. 150–151; *Rocznik Świętokrzyski / Annales S. Crucis*, 29. jęgyzetben i. m. VII; DRELICHARZ, *O nowym wydaniu Rocznika świętokrzyskiego*, 29. jęgyzetben i. m. 57.

³⁵ *Rocznik Świętokrzyski / Annales S. Crucis*, 29. jęgyzetben i. m.

³⁶ Uo., VII–VIII; DRELICHARZ, *O nowym wydaniu Rocznika świętokrzyskiego*, 29. jęgyzetben i. m. 58.

³⁷ Uo., 58, 66 [idézet], 70–71.

ról rendelt fényképeket, amelyeken a „Szentkereszthegy-i Évkönyv” volt található, tehát a 86v–90r és 104v–152r fóliókról.³⁸ Ezt a tényt alátámasztani látszik Wojciech Mrozowicz-nak (Rutkowska-Plachcińska egykori munkatársának) a véleménye, miszerint a 86v–90r és 104v–152r fóliók fényképéről egy közelebből nem ismert időpontban mikrofilm másolat is készült, egy listával együtt, mely az egyes oldalak reprodukcióit tartalmazza. Valószínűsíthető tehát, hogy a KK első oldalain található szöveget, mindenekelőtt a 7r–7v lapokat fényképfelvételek nem őrizték meg.

Tehát az egyetlen, jelenleg hozzáférhető bizonyíték, ami a Pułaski által készített leírás hitelesítésében, valamint a KK tartalmának pontosabb meghatározásában segíthet, s egyben megerősítheti vagy meghazudtolhatja a kéziratban a ChHP meglétét, az az új kritikai kiadás számára készített leírás, amelyet Semkowicz kezdeményezésére készült, s melyet Drelicharz önzetlenül közzétett.³⁹ Ennek alapján a 7r–7v fóliókban, amelyeken Pułaski és az ő nyomán további kutatók a ChHP részletét vélték felfedezni, ez állhatott: „Nyomatott szövegrészlet a Kownacki által említett könyv előszavának jegyzetében a III–VI. oldalon és átmásolva azután a MPH I. 489–490. oldalára. A tényleges szöveg ezt foglalja magába: »Recessus hungarorum de Scythia vlteriori seu moskovia ... ferocissimique (ferocissime Pułaskinál) fuere«. Bekezdés »Sub dipoldo ... situantur« ugyanazzal a kézzel a margón a 7r lapon. Bekezdés: »Anno 865 Huni ... nomen« ugyanazzal a kézzel ugyanúgy bejegyezve a 7v fólió margóján. A 7r fólió alján Kownacki (?) megjegyzése, hasonlóan az f. 5r-hez”. A fenti leírás alapján az 5r lapon ez látható „lent tintajegyzet (Kownacki keze?) »Impressum Varsoviae a° 1823 in Libro edito sub Titulo: Kronika Węgierska czeska ... ziemipismo Bedy etc. Varsóban Glücksbergnél”.⁴⁰

Az itt hivatkozott KK 7r–7v lapok tartalmának leírása egyáltalán nem mutat arra, hogy a kódexben bármiféle ChHP-ből származó részlet létezne, csak a f. 7r alján utal vissza Kownacki 1823-as és Pilat 1864-es kiadására, tartalmazva a KK 7r–7v

³⁸ DRELICHARZ által a szerzőnek 2012. 06. 19-én e-mailben elküldött információ.

³⁹ RUTKOWSKA-PLACHCIŃSKA fenti véleménye, valamint a gépelt leíráson egy közelebből meg nem határozható személy megjegyzése szerint a „Krański 6. számú kódex” leírásának egy részét a 60. lapig bezárólag Zofia Kozłowska-Budkowa dolgozta fel. Ettől eltérő véleményének adott hangot Drelicharz, aki hajlamos azt magának a professzornak tulajdonítani, mivel „a kéziratok leírásai általában Semkowicz hatáskörébe tartoztak.” E mellett szól az a körülmény is, hogy a „kutatónő az évkönyvekkel csak a professzor halála után foglalkozott, de nincs kizárva, hogy az első leírás egy részét Zofia Budkowa jegyezte le a professzor által készített piszkozat füzetről”. Drelicharz levele a szerzőnek 2012. 06. 19-én.

⁴⁰ „Urywek drukowany we wspomnianej książce Kownackiego w przypisku do przedmowy str. III–VI i przedrukowany następnie w MPH I str. 489–490. Właściwy tekst obejmuje: 'Recessus hungarorum de Scythia vlteriori seu moskovia ... ferocissimique (ferocissime u Pułaskiego) fuere'. Ustęp 'Sub dipoldo ... situantur' dopisany tą samą ręką w poprzek na marginesie k. 7r. Ustęp: 'Anno 865 Huni ... nomen' dopisany tą samą ręką w ten sam sposób na marginesie f. 7v. U dołu f. 7r dopisek Kownackiego (?) podobny jak f. 5r". A f. 5r-t illetőleg meg van jegyezve: „u dołu dopisek atramentem (ręką Kownackiego?) 'Impressum Varsoviae a° 1823 in Libro edito sub Titulo: Kronika Węgierska czeska ... ziemipismo Bedy etc. W Warszawie u Glücksberga'”. A „Krański Kódex 6” írógépelt másolata, Semkowicz irányítása alatt, 2.

lapjairól származó szöveg kiadását. Ezen felül sem a korábbi fóliókon (1r–6v), mint ahogy Grzesik feltételezte, sem más helyen a KK-ban nem lehet ChHP szöveget felfedezni. Ott ugyanis azonosított szövegek találhatók – összességében a Pułaski által elkészített leírásnak megfelelően –, a következő incipitekkel: „Commendacio philosophie naturalis et phizice doctrine” (1r–1v), „Quia hic unumquodque salubriter complectitur officium” (2r–3r), megjegyzések a Szentíráshoz (3v–4v), Szt. Béda műve a *De imagine mundi de divisione tocius terre* (5r–5v) és a Szt. Béda munkájában megadott földrajzi információk kiegészítései (6r–6v).⁴¹

Grzesik a ChHP szöveget illetően, amelynek a KK-ban kellett lennie, leszögezte: „A szöveg felfedezése nem keltette fel a kiadók figyelmét”, Pilat szövegének a kiadását pedig megnehezítette az a körülmény, hogy nem tudta fellelni a kódexet.⁴² A Semkowicz és munkatársai által készített és fennmaradt leírásnak, valamint a kódex tartalmának az ismeretében nem kell csodálkozni az eredetileg Świdziński gyűjteményéből származó, állítólagos kéziratoss ChHP szöveget övező érdektelenségen. A kutatók ugyanis, mint Bielowski és Semkowicz, akiknek Kownacki nyomán önállóan is alkalmuk volt megismerkedni a KK tartalmával, nem láttak semmiféle kapcsolatot a 7r–7v lapokon fennmaradt historiográfiai feljegyzések és a ChHP szövege között. Erre legjobb esélye magának Kownackinak lett volna, aki rendelkezett a krónika másolatával, amelyet 1811-ben Lelewel Joachim szerzett meg czechelbeli Sędziwój kéziratából.⁴³ Ez is azt bizonyítja, hogy a magyarok történetéről szóló feljegyzéseket a ChHP fordításának kiegészítéseként illesztette be a kiadásba, amelyek számára a Świdziński birtokában lévő kéziratból voltak ismeretesek. Minden jel arra mutat, hogy Pułaski, a Krasiński Könyvtár kéziratairól szóló katalógus szerzője, bizonyára Kownacki (1823) és Pilat (1864) munkáinak futólagos átnézése alapján jutott arra a következtetésre, hogy a KK 7r–7v-ban található szöveg alapján a KK a „Kronika węgiersko–polska” szövegét tartalmazó kéziratként azonosítható.⁴⁴ Figyelembe véve

⁴¹ *Uo.*, 1–2.

⁴² GRZESIK, *Kronika węgiersko–polska*, 1. jegyzetben i. m. 24; *Żywot św. Stefana króla Węgier*, 1. jegyzetben i. m. 42 [idézet].

⁴³ Ezt maga Lelewel Joachim (1855) erősíti meg. *Kronika węgierska*, 8. jegyzetben i. m. ajánlás, VIII; LELEWEL Joachim, *Polska wieków średnich czyli Joachima Lelewela w dziejach narodowych polskich postrzeżenia*, I, Poznań, Zupański J.K., 1855, 63; ŚWIEŻAWSKI, 8. jegyzetben i. m. 9; KARÁCSONYI, 7. jegyzetben i. m. 41; *Chronica Hungaro–Polonica*, 7. jegyzetben i. m. 5. Tudvalevő, hogy Lelewel, akinek megvolt „Magyar–lengyel krónika” szövegmásolata, nem csak ismerte Świdzińskit, hanem kapcsolatban is állt vele és érdekelték gyűjteményei. A kettejük közötti legkorábbi ismert levélváltás azonban a KK-ból származó szövegrészletet tartalmazó Kownacki kiadásánál későbbi időszakból származik. Lásd. KAMOLOWA, *Fragment korespondencji Joachima Lelewela z Konstantym Świdzińskim z lat 1826–1830 = PH*, 1963, 480–486.

⁴⁴ A *Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce* feldolgozói is elismerték ChHP-ként Pilat Kownacki után idézett szavait: „anno Domini 965 Huni Christianitatis sunt aggressi nomen”, melyek a valóságban a KK 7r–7v lapokról származtak. *Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce / Lexicon mediae et infimae Latinitatis Polonorum*, I: A–B, szerk. Marian Plezia, Wrocław, Kraków, Warszawa, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1953–1958, kol. 362.

a fentieket, megállapítható, hogy a ChHP szövege négy fennmaradt kéziratban olvasható, amelyek mindegyikét lengyel tudományos könyvtárak őrzik.⁴⁵ A KK 7r–7v lapjain található állítólagos töredéknek semmi köze nincs ehhez az emlékhöz, csak félreértés miatt vélték úgy, hogy az a ChHP-t tartalmazza.⁴⁶

E félreértésnek az a körülmény is kedvezett, hogy a 19. században, amikor elkészítették a krónika első és mindmáig egyetlen lengyel kritikai kiadását,⁴⁷ Pilat köztudottan igyekezett feltalálni a KK-t, de ugyanakkor sosem írta azt, hogy az tartalmazza a ChHP szövegét. Karácsonyi Béla kifejezetten fájlalta azt a körülményt, hogy Deér József a II. világháború előestéjén a ChHP magyarországi kritikai kiadását előkészítve nem vette figyelembe a Krasiński Könyvtárban őrzött kéziratot, utalva arra, hogy a „az SRH [Scriptores rerum Hungaricarum] kiadása lett volna az utolsó alkalom e kéziratvariáns legalább nyomtatott formában való megmentésére és hasznosítására”. Kiemelte ugyanakkor, hogy Deér ismerte David munkáját, amelyből „tudomást szerezhetett e kézirat létezéséről.”⁴⁸ Ma ezt másképpen is meg lehet fogalmazni: ha Deér valóban nem hagyta volna figyelmen kívül David lábjegyzetbeli említését,⁴⁹ akkor kétségtelenül alkalma nyílt volna annak igazolására, hogy a KK nem tartalmazta a ChHP szövegét.

⁴⁵ KARÁCSONYI, 7. jegyzetben i. m. 13–31, 32–39; *Chronica Hungaro-Polonica*, 7. jegyzetben i. m. 3–5; GRZESIK, *Kronika wegiersko-polska*, 1. jegyzetben i. m. 21–24, 25–26; *Żywot św. Stefana króla Węgier*, 1. jegyzetben i. m. 40–41.

⁴⁶ KIRÁLY a kutatók közül eddig az egyetlen, aki törekedett a KK 7r–7v lapjain olvasható szövegek teljes körű elemzésére, amelyeket Kownacki nyomán Pilattól ismert. A magyar kutató törekedett megállapítani eredetüket is, de Miechow Maciej (1457–1523) *Tractatus de duabus Sarmatiis Asiana et Europiana et de contentis in eis* (első kiadás: Cracoviae, Ioannes Haller, 1517) használatán kívül nem tudta azokat egyértelműen azonosítani. Az általa részletezett esetleges források között volt Maciej egy másik műve is (*Chronica Polonorum*, Cracoviae, Hieronymus Vietor, 1519, 1521²). Az, hogy valóban ismert volt a töredék szerzőinek körében a KK-ban fennmaradt miechowi szerző műve, alátámasztják a Pułaski, valamint a Semkowicz és munkatársai által elkészített kéziratok leírásai a f. 17v-t és a f. 101r–103v-t illetően. Király észrevételei és a Drelicharz megjegyzései alapján (lásd fentebb, 32. láb-jegyzet) a szöveg esetében, amelyet valaha „Krasiński évkönyv”-nek neveztek, különböző felhasznált forrásokkal számolhatunk a f. 7r–7v szövegei esetében is, de nem olyan sokféleképpen, mint amilyenre következtetni lehet a magyar szlavista által elkészített összeállításból. Megemlítendő, hogy korábban hasonló összefüggést látott Macartney a magyarok útvonalának leírása között a KK-ban és a névtelen jegyző „Gesta Hungarorum”-ában. *Opis 815 rękopisów*, 12. jegyzetben i. m. 83 (6) sz., 80; „Krasiński Kódex 6” írógépelt leírásának másolata, Semkowicz irányítása alatt, 4, 10; MACARTNEY, 8. jegyzetben i. m. 69, 3. jegyzet; KIRÁLY, 20. jegyzetben i. m. 39–45 [különösen: 44–45].

⁴⁷ Karácsonyi kritikus véleménye: Uő., 7. jegyzetben, i. m. 46–49; *Chronica Hungaro-Polonica*, 7. jegyzetben i. m. 5–6.

⁴⁸ KARÁCSONYI 7. jegyzetben i. m. 53, .

⁴⁹Lásd fentebb, 11. lábjegyzet.

SPYCHAŁA, LESŁAW

Complément à la tradition manuscrite de la Chronique mixte hongaro-polonaise: Texte supposé du codex Krasieński nr. 6

Dans la littérature spéciale qui s'occupe de la Chronique hongaro-polonaise mixte, s'est répandue l'opinion, que le texte de la chronique a survécu dans cinq manuscrits, ceux-ci conservés dans des collections de Pologne. Parmi ces pièces mentionne-t-on celle, conservée à la Bibliothèque Krasieński, détruite à l'automne 1944. Le Codex avait fait partie de la collection inaugurée par Konstany Świdziński (1793–1855). En plus, le manuscrit appelé codex nr.6. Krasieński avait signé dans plusieurs cas par le numéro 83, d'après le seul catalogue décrivant les manuscrits de la Bibliothèque Krasieński. L'auteur de cet ouvrage, Franciszek Pułaski (1915) à la description du manuscrit daté aux années 1520–1570, s'était sans aucune doute fondé aux publications de Hipolit Kownacki et de Stanisław Pilat. L'édition des deux auteurs contient en réalité la traduction et l'adaptation de la Chronique mixte hongaro-polonaise, mais selon la constatation univoque des deux, le texte qui se trouve aux feuilles 7r–7v du manuscrit de la collection Świdziński ne peut être considéré, comme texte de la chronique. Kownacki avait mentionné le codex comme contribution, en ce qui concerne Pilat, il n'a pas réussi de retrouver le manuscrit contenant la chronique hongroise supposée.

D'après la description du catalogue, le chercheur français, David Pierre (1931) fait mention de ce manuscrit, en tant que tel, qui contient une partie de la Chronique mixte hongaro-polonaise. Cette opinion a été acceptée par l'historien hongrois Béla Karácsonyi (1964, 1969) mais lui, il n'a pas eu l'occasion de contrôler cette information, puisque le manuscrit Krasieński s'est anéanti. De la même façon, Witold Kamieniecki (1955) avait consulté le catalogue de Pułaski et sur la liste des pertes de la collection manuscrite de la Bibliothèque Krasieński, il a également mentionné le manuscrit qui avait contenu la Chronique mixte hongaro-polonaise.

D'après les publications de ces chercheurs, s'est répandue l'opinion de la survie du manuscrit en 5 exemplaires, dont un le codex nr.6, Krasieński. Par contre, relisant les feuilles 7r–7v du manuscrit, déjà Kownacki a formulé le point de vue, confirmé par les descriptions du codex Krasieński nr.6, de l'Université Jagellon de Cracovie, que le manuscrit ne contient pas le fragment de la Chronique hongaro-polonaise, seulement plusieurs notes historiographiques, provenant d'auteurs inconnus, qui entre autres suivent les ouvrages de Maciej Miechow.